

ЛІНГВІСТЫЧНАЕ ЗАБЕСПЯЧЭННЕ ЭЛЕКТРОННЫХ КАТАЛОГАЎ

1. Паспяховае рашэнне задач, якія стаяць перад лінгвістычным забеспячэннем (ЛЗ) электронных каталогаў (ЭК), магчыма толькі пры наяўнасці адзінага комплексу ўзаемазвязаных функцыянальна-спецыялізаваных ІПМ. Структура ЛЗ сучасных аўтаматызаваных сістэм захавання і пошуку інфармацыі вызначаецца спалучэннем іерархічных класіфікацый з мовамі посткардынатнага індэксіравання (дэскрып-тарнымі мовамі і мовай ключавых слоў), а таксама актыўным выкарыстаннем мовы бібліяграфічнага апісання.

2. Вядучую ролю сярод усяго комплексу ІПМ адыгрывае мова бібліяграфічнага апісання, структура якога адрозніваецца багатымі пошукавымі магчымасцямі. Стварэнне камунікатыўных фармаатаў на бібліяграфічнае апісанне прывяло да дэталёвага структуравання лексікі мовы бібліяграфічнага апісання. Цяпер мова апошняга ўключае больш за 250 элементаў даных, якія дазваляюць ідэн-тыфікаваць і адшукваць дакумент па любым з іх. Аднаведна нямерна ўзрастаюць і пошукавыя магчымасці электронных каталогаў у параўнанні з традыцыйнымі. У бібліятэках Мінска, вядучых ЭК распрацоўваюцца ўласныя ўваходныя фарматы на ўсе віды дакументаў (Нацыянальная бібліятэка Рэспублікі Беларусь) ці апагтуюцца вядомыя. Многія бібліятэкі выкарыстоўваюць для гэтага ў якасці асновы фармат USMARC. На жаль, работа гэта не скаардынавана, таму, як паказвае аналіз уваходных фармаатаў многіх бібліятэк, некаторыя з іх не вычэрпваюць нават асноўнага набору элементаў, уключаных у стандарт на бібліяграфічнае апісанне. У канцы 1994 г. камітэт па аўтаматызацыі Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі зрабіў спробу скаардынаваць падбор элементаў апісання, выбар палёў на аснове фармату UNIMARC і парадак іх запаўнення для стварэння ЭК перыядычных выданняў. Але распрацаваныя метадычныя рэкамендацыі задавальняюць не ўсе бібліятэкі.

На наш погляд, неабходна выпрацаваць адзіныя метадычныя рэкамендацыі ў межах рэспублікі па стварэнню камунікатыўнага фармату ЭК (для ўсіх відаў дакументаў) на аснове міжнароднага камунікатыўнага фармату UNIMARC. Гэта значна аблегчыць работу бібліятэк па стварэнню ЭК і зробіць магчымым іх сумяшчальнасць у рамках лакальных сетак.

3. Асаблівае месца ў наборы лінгвістычных сродкаў ЭК адводзіцца рубрыкатару ГАСНП (цяпер ён носіць назву Дзяржаўны рубрыкатар НТІ/ДРНП), які выконвае функцыі мовы-пасрэдніка. З яго дапамогай ажыццяўляецца структураванне інфармацыйных масіваў, вызначэнне тэматычнага ахопу, сістэматызацыя матэрыялаў і інш. Практычна ва ўсіх бібліятэках Мінска, дзе ствараюцца ЭК (за выключэннем некаторых бібліятэк ВНУ), дакументам прысвойваюць індэксы рубрыкатара, што ў далейшым аблегчыць сумяшчальнасць гэтых каталогаў як на нацыянальным узроўні, так і з пошукавымі сістэмамі, што вядуцца ў краінах блізкага замежжа.

4. Аналіз ЛЗ ЭК, якія вядуцца ў буйнейшых бібліятэках Мінска, паказвае, што многія бібліятэкі выкарыстоўваюць два асноўных ІПМ іерархічнай структуры: ББК (для абласных і навуковых бібліятэк) і УДК. Гэта абумоўлена як саставам фонду, так і практыкай традыцыйнай іх сістэматызацыі ў бібліятэках. Такое становішча правамернае, і можна толькі выказаць пажаданне бібліятэкам, якія не маюць машыначытаемых варыянтаў Табліц ІПМ, набыць іх.

5. У якасці ІПМ посткаардынатнага тыпу ў ЭК бібліятэк выкарыстоўваюцца дэскрыптарныя ІПМ і мова ключавых слоў. Пры гэтым узнікаюць наступныя праблемы :

- правільны выбар неабходных слоўнікаў (інфармацыйна-пошукавых тэзаўрусаў, слоўнікаў нармалізаванай лексікі) і іх далейшая падтрымка;

- рашэнне навуковых і метадычных пытанняў, звязаных з фарміраваннем уласных слоўнікаў ключавых слоў (выбар ключавых слоў, іх фармуляванне, устараненне сінонімаў і г.д.);

- фінансавас і кадравас забеспячэнне гэтых работ.

6. Распрацоўка і вядзенне ЛЗ ЭК - гэта адна з самых актуальных праблем сучаснага этапу аўтаматызацыі ў бібліятэках рэспублікі. Неабходнасць і надзённасць каардынацыі работ па дадзенай праблеме ўсведамляецца ўсімі. На наш погляд, у рэспубліцы неабходна стварыць спецыяльную службу вядзення ІПМ, у кола абавязкаў якой будуць уваходзіць:

- навукова-метадычнае кіраўніцтва стварэннем і набываннем розных ІПМ;
- кантроль за правільнасцю іх выкарыстання;
- вывучэнне вынікаў практычнага функцыянавання ІПМ;
- вядзенне нацыянальнага банка даных нарматыўных запісаў для ЭК;
- падтрымка задач карпаратыўнай каталагізацыі ў Рэспубліцы Беларусь.

Гэта служба павінна стаць складанай часткай нацыянальнай сістэмы НТІ, а яе банк лінгвістычных даных - часткай нацыянальнага інфармацыйнага рэсурсу.